

**МИНУЛЕ І НОВІТНЄ
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ:
ОГЛЯД VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
ВИСТАВКИ «БІСЕР:
ВЧОРА. СЬОГОДНІ. ЗАВТРА»**

Олена ФЕДОРЧУК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4724-3566>

кандидат мистецтвознавства,

старший науковий співробітник,

Інститут народознавства НАН України,

відділ народного мистецтва

Проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна

email: folena@i.ua

З 1 по 23 березня 2019 р. у Центрі Української Культури та Мистецтва (Київ, вул. Хорива, 19В) тривала VII Всеукраїнська виставка «Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра». Мета проекту — популяризація давньої мистецької традиції задля сприяння її сучасного розвитку.

Центр Української Культури та Мистецтва був заснований у 2005 році; в 2011 р. Центр перебрався до будівлі по вул. Хорива, де сьогодні успішно відбуваються ініційовані його колективом культурно-просвітницькі заходи. Зокрема, виставка «Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра» є авторським проектом засновника та генерального директора Центру Української Культури та Мистецтва Світлани Долеско — берегині українських традицій, практикуючої майстрині бісерних виробів. Вперше виставка відбулася навесні 2012 р., коли Світлана Долеско вирішила шляхом експонування бісерних творів привернути увагу сучасників до актуального виду етнічного мистецтва, сприяючи у такий спосіб його подальшому розвитку.

Відзначимо, що художні вироби з бісеру — одна з найдавніших мистецьких традицій українців. Дрібні намистинки археологи знаходять серед залишків одягу дослов'янської та ранньослов'янської доби. Завдяки літописним згадкам знаємо, що у часи Київської Русі бісером і перлами давні українці (окрім одягу) також оздоблювали церковні тканини та шати до ікон.

Учені вважають, що творчість з бісером спершу розвивалася як елітарна традиція — в дворянському та монастирському середовищі. Селяни ж, найімовірніше, долучилися до творчості з бісером на рубежі XVIII—XIX ст., відколи стали виконувати з дрібних різнобарвних кораликів прикраси одягу. Гіпотетично, бісерні прикраси народної ноші могли існувати й раніше, проте переконливих свідчень такого українська наука не має, оскільки селянські твори стали предметом колекціонування, а отже збереження й вивчення, лише у XIX столітті. Враховуючи досить розвинену технологію, типологію та художню стилістику бісерного декору народної ноші XIX ст., учені датують початки традиції народних бісерних виробів щонайпізніше кінцем XVIII століття.

Попри таємниці навколо дати народження народного крила української традиції художніх виробів з бісеру, точно відомо, що її тривалий (від IX до XXI ст.) розвиток мав періоди злетів та згасань. Періоди злетів значною мірою пов'язувалися з політичною історією нації. У часи піднесення національно

Іл. 1. Центр Української Культури та Мистецтва (Київ, вул. Хорива, 19В). Фото О. Федорчук

Іл. 2. Засновник та генеральний директор Центру Української Культури та Мистецтва Світлана Долюско відкриває VII Всеукраїнську виставку «Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра». Фото О. Федорчук

Іл. 3. Про свою творчість розповідають багаторазові учасники виставки, колекціонери, заслужені майстри народної творчості України Дарія Стасюк та Діана Новак. Фото О. Федорчук

Іл. 4. Діалог між майстрами художніх виробів з бісеру Іриною Білик (Львів) та Наталею Артюховою (Київ). Фото О. Федорчук

Іл. 5. Наталя Артюхова. Ґердан розетковий. Бісер, нитки, тканиня, набирання в разки. Фото О. Федорчук

Іл. 6. Творча студія «ЕМОІ». Підвіска «Фазани». Бісер, содаліт, канва, фетр, шкіра, нитки, вишивання півхрестиком. Фото О. Федорчук

Іл. 7. Тетяна Міхеєва. Підвіска, браслет та сережки. Бісер, напівкоштовне каміння, нитки, набирання в разки, в'язання, нанизання, шиття. Фото О. Федорчук

Іл. 8. Анна Янчук. Ляльки-скриньки. Тканина, бісер, лелітки, стрази, нитки, вишивання, в'язання. Фото О. Федорчук

Іл. 9. Давні та сучасні твори з колекції Дарії Стасюк та Діани Новак. Фото О. Федорчук

визвольних змагань, коли ставалося піднесення патіонарності, етнічна мистецька традиція актуалізувалася, її звичаєво-обрядові та мистецькі практики набували поширення та креативного розвитку.

Сьогодні Україна вкотре переживає складні часи боротьби за свою політичну, економічну і культурну незалежність. Нація консолідується та нарощує енергію, щоб протистояти російській інтервенції. Актуалізуючись у такі часи мистецтво стає духовною зброєю нації, навчаючи й виховуючи, воно допомагає суспільству формувати стійкість до загроз духовного й фізичного винищення. У контексті сказаного, багаторічний проект Всеукраїнської виставки «Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра» — це важливий соціальний захід, скерований на виховання української нації шляхом популяризації її культурних цінностей.

Цьогорічна виставка продемонструвала злагоджену та якісну роботу співробітників Центру Української Культури та Мистецтва — Світлани Долеско, Анастасії Горобець, Ольги Музиченко та ін. Як і кожного року, вона зібрала для спілкування та обміну досвідом понад 30 майстрів з усіх областей України (окрім окупованих), здебільше Чернігівської, Київської, Чернівецької, Івано-Франківської, Львівської. Усі експонати Всеукраїнської виставки «Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра», пройшовши ретельний конкурсний відбір організаторів заходу, достойно репрезентували тривалу й багату на художні ідеї українську мистецьку традицію бісерних виробів.

Виставка, влаштована на трьох поверхах будівлі Центру Української Культури та Мистецтва, чарувала своїм розмахом та естетично досконалим оформленням. Значну частину її експозиції, а саме

Іл. 10. 1930—1970-х рр., жіноче вбрання Кіцманщини. Колекція Д. Стасюк та Д. Новак. Фото О. Федорчук

Іл. 11. Середина ХХ ст., Північна Буковина (без авторства). Вишита бісером сорочка; 2017 р., м. Кіцмань, Д. Стасюк, Д. Новак. Весільний вінок, прикрашений бісерними стрічками. Колекція Д. Стасюк та Д. Новак. Фото О. Федорчук

хол першого поверху, було відведено роботам Наталії Артюхової. Зокрема, на виставці можна було побачити ткани й нанизані реконструкції давніх творів та авторські роботи: гердани, силянки й котильони. Щонайбільше у доробку Н. Артюхової власно проєктованих широких розеткових герданів, тканий орнамент яких вирізняється багатоелементними мотивами, що їх майстриня запозичує із нескінченно-го джерела української вишивки.

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 3 (147), 2019

Іл. 12. 2010-ті рр., м. Кіцмань, Д. Стасюк та Д. Новак. Вишита нитками та бісером дитяча сорочка. Фото О. Федорчук

Іл. 13. 1 березня 2019 р., Центр Української Культури та Мистецтва. Організатори, гості та знані учасники виставки «Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра». Фото О. Федорчук

Ще більшим технологічним, типологічним та художньо-стилістичним розмаїттям вражали відвідувачів бісерні твори, розміщені на другому поверсі експозиції. Серед них — виконані з різних матеріалів (бісеру, січки, склярусу, паєток, стразів, тканини, шкіри, ниток й ін.) та різними техніками (нанизування, вишивання, в'язання, аплікації тощо), способами й прийомами прикраси Марії Янчук, Анастасії Данилової, Тетяни Шандури, Ольги Кузьміної, Надії

Мигалик, Владислави Янкевич, Наталі Татарінової, Тетяни Сливи та багатьох інших. Погляди відвідувачів притягували модерні оздоби Наталії Угрин, Ольги Дерябкіної, Тетяни Міхеєвої, Поліни Мазуренко, Ольги Лосєвої, творчої студії «ЕМОІ» та ін. Креативністю художніх ідей приворожували головні убори й аксесуари, виконані Наталією Маріаш і Лариною Сумер. Так само захоплювали увагу відвідувачів вишукано вбрані у декорований бісерною вишивкою ляльки Анни Янчук. Були на виставці й вишиті бісером картини від Любов Козелецької й Владислави Янкевич, а також жіночі гаманці та сумочки від Тетяни Швед.

Увесь третій поверх Центру Української Культури та Мистецтва зайняла приватна колекція буковинських творів, що належить багаторазовим учасникам виставки, заслуженим майстрам народної творчості України Дарії Стасюк та Діани Новак з Кіцмані Чернівецької обл. Органічним доповненням давніх буковинських прикрас та вишитих бісером компонентів одягу стали сучасні вироби Дарії Стасюк та Діани Новак — стрічкові, розеткові й кутові гerdани, силянки, котильони, весільні вінки, вишиті сорочки, опинки.

Розмаїття побачених на виставці творів не лише захоплювало увагу глядачів, але й народжувало бажання творити, яке цілком реально можна було вті-

лити завдяки чисельним майстер-класам, як навчальній складовій проекту виставки. Майстер-класи для дітей були безкоштовними. Завжди вільним (безкоштовним) для усіх відвідувачів був і залишається доступ до щораз різних експозицій Центру Української Культури та Мистецтва.

Заради істини констатуємо, що частина представлених на виставці виробів була виконана на основі зразків, які продукуються професійними дизайнерами та масово тиражуються для продажу в мережі магазинів рукоділля. Схоже, організатори виставки прагнули задокументувати вповні усі реалії професійної та народної творчості. Відомо ж, дублювання чужих композицій — це неминучий етап на шляху до здобуття майстерності та появи власної креативності. Отож, замість критики, побажаємо майстрам-початківцям народження авторських ідей та самостійних творів.

Й на завершення, від кола учених НАН України, зокрема дослідників етнічних мистецьких традицій, хочемо висловити вдячність та високо оцінити діяльність Центру Української Культури та Мистецтва. Адже Центр є стратегічно-важливою ланкою у справі моделювання парадигми української культури, невід'ємною частиною якої є етнічна мистецька традиція бісерних виробів, що має не лише безцінне минуле, а також і дорогоцінне теперішнє й майбутнє.